SPISY ADOLFA HEYDUKA

XIII.

DUMY A DOJMY

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

XIII.

DUMY A DOJMY.

1879 — 1889.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA

V PRAZE.

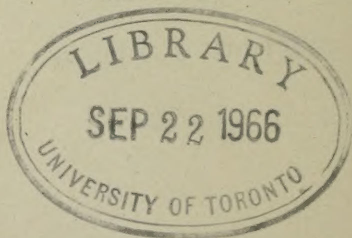
ADOLF HEYDUK:

DUMY A DOJMY.

1879—1889.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA

V PRAZE

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

DUMY A DOJMY.

V dumání.

Mé srdce druhdy bojácně se chvěje,
hned vře v něm, plápolá, hned stydne krev;
to chvíle jsou, když dum večerních zjev
kol skrání sivou perutí mi věje.

Leč z dum těch upoutati nelze žádné,
ni ruch jich letu v ladný uvést tón;
jsem šťasten už, když v takė chvíle skon
jen pápěr s křídel na blanku mi padne.

Zda z pápěru však poznati lze ptáče
a z jeho pádu teskný ňader vzdech?
Kdo ve verších zří duši v plamenech
a v rýmů úsměvech, že srdce pláče? —

Jiskry-dumy.

Jak divně se mi v srdci dělo,
když čas je vzbudil, život zžeh',
až náhle sluncem býti chtělo —
a zahynulo v plamenech.

Vše v popelu! Jen někdy maní
výš vzlétá z něho jisker tlum ..
Tu vzplane zrak a v klenbě skrání
lká hejno uvězněných dum.

Duma v bouři jarní.

Jarní bouře, jarní bouře,
hej, jak smetá sníh i prach;
luhy mladnou, lesy mladnou,
ledy tají na horách.

Jarní bouře, jarní bouře,
všecko jasno, čisto kol;
staré kmeny pučí znova,
z kypré země žene stvol.

Jarní bouře, jarní bouře,
co je shnilo, trhej, ruj! . .
Jarní bouře, jarní bouře,
kdy jí budeš, lide můj?

Když mládne svět.

Svět zase mládne v divuplné kráse,
pěnkava zpívá, poupě nalévá se,
odnožem lípa stařena se mladí,
a v nitru lidském probuzen
cit jarý tajemnou si lyru ladí,
by šťasten pěl. — A vše je sen!

Ó, květy štěstí: vzpomínky vy milé,
sny první písně, první lásky chvíle!
Či kruté ruce porvaly vás? Rcete!
Ta tam vše rosa, setřen pyl . . .
hruď lidská pouze jedenkráte kvete;
a blah jen, kdo z té rosy pil! —

Duma jarní.

Že jaro, dítě, stromu květ že puká?
že Vesna každého se dotkla čela?
Ach ano; vždyť mně také její ruka
květ bělavý na spánky naházela.

Že jaro, dítě? Ano, slyším zpěvy,
tak veselé, tak utěšené zcela,
ječ srdce moje o tom jaru neví:
v něm píseň zlekaná se právě odmlčela.

Duma při jara návratu.

Jak přetajemný ten je čas,
když s luhem obloha se snoubí,
když kvete bez a metá klas
a mušky svítí v lesa hloubi;
když perlami kryt bystřin kraj
a kvítím ňadra sivých strání,
když pták se vrací v rodný kraj
a v srdce dávná vzpomínání.

Ó nejkrásnější ze všech dob,
když strom je plný květných třásní,
když věnci zdoben milý hrob
a vroucí mysl kytkou básní;
ó, chvíle tužeb tajemných,
ó, čase lásky, blaha, krásy,
proč kolem skrání pěvcových
tkáš květ a perly věsíš v řasy?

Snad proto rosou vlažíš zor,
mdlý zrak by pohledu byl schopen
jak nebe líbá čela hor,
jak v kráse celý svět je stopen?
vždyť, zda by člověk uviděl
chor štěstí hledáním, sláb prací,
že také jemu s horských čel
tím jara svitem mír se vrací.

Duma o pohádkách jara.

Pěnkavy hnízda si pletou,
a růže, ty spanilé růže,
pohádky jara zas kvetou!

Kvetou a rudnou a voní,
ó, růže, vy spanilé růže,
v ňadrech mých divně to zvoní!

Zvoní a výská a šepce —
ó, růže, vy spanilé růže,
po vás jak stýská se lebce!

S čela jste sprchly, ach škoda!
ó, růže, vy spanilé růže,
léta jdou jako ta voda.

Kypí a víří a pádí —
ó, růže, vy spanilé růže,
pohádky jara a mládí!

Duma o dobách mládí.

Svých mladých vzpomněl jsem si dob,
chvil milostného štěstí,
snu hvězdnatých i slunných zdob
a lauru ratolestí,
leč náhle srdce pojal žal,
jak vlk, jenž kořist chvátí, —
ten čas — ten čas,
ráj snů a krás,
už se mi nenavrátí!

Zřím posaváde před sebou
ty doby rusovlasé,
jak svůdně podkasány jsou
a v čilém hodokvase
jich bílá říza kmitá se,
že sotva postav znáti!
Ten čas — ten čas,
ráj snů a krás,
už se mi nenavrátí!

Ten mládí ráj vil bílých pln,
a každá vrchol něhy,
noh liliemi stoupá z vln
na mysli květné břehy,
i šeptá, volá, vábí mne . . .
ach, nelze vnad těch dbáti! —
Ten čas — ten čas,
ráj snův a krás,
už se mi nenavrátí.

Ten tam! Snad do hvězd se mi skryl
a s porosenou tváří
v hloub ňader v klidu nočních chvil
mi toužně s výše září;
kéž z té bych záře písním svým
moh' gloriolu tkáti!
Ten čas — ten čas,
ráj snův a krás,
už se mi nenavrátí! —

Již nelze odpočit, — ó, žel! —
v tom ráje květném ruchu;
zkad vzletných písní zvučný pel
zní tajemně mi v uchu;
zda ještě uslyším je pak,
až v hrobě budu spáti? . .
Ten čas — ten čas,
ráj snův a krás,
už se mi nenavrátí!

Duma jarního večera.

Den jarní dohořel, tak krásný a tak mladý!
Vzplál, vesel poskočil si dítkem z klínu Lady,
hrst květů natrhal, hrst rozházel jich polem
a těkal po vrších, jež vypnuly se kolem.

Teď klidně usíná, hle, smutně hlavu kloní,
noc vstříc mu pospíchá na zlatoplavém koni,
on zří ji, chvěje se, tvář žalem zaslzela:
mře s rosou na očích a s růžemi kol čela.

Divné dojmy.

Jak divně srdci bývá,
když za jara pták zpívá
skryt na jabloni kdes;
když nebes týn se jasní
a vonné zvěsti básní
rozkvetlý přes noc bez.

Když z oulu touží včela
a drobná píseň z čela
a z ňader vroucí vzdech;
když sny a vzpomínání
zas rozkvétají v skráni
a rosou chví se mech.

Když skřivan k nebi stoupá
a vlaštovice koupá
hrot křídel zpružených;
když motýl kukli svléká,
a rolník teskliv čeká,
co vzejde z pluhu ryh.

Když opálené děti
z vrb ulamují snětí,
jež bují podél vod,
a na sad k otci pílí
a píšťalku v tu chvíli
chce každé o překot.

Když prosí ret i zraky:
„Mně, mně, tatinku, taky,"
i prstíky tváři vstříc.
A ty zříš smutně stranou
a z očí slzy kanou,
že nikdo nechce nic.

Jak divně srdci bývá,
mníš, že se vůkol stmívá
a všecko halí mrak —
a když se jasní znova,
říc nemůžeš ni slova,
jen k zemi klopíš zrak.

Duma o skrytém žalu.

Z dob minulých, když v nebi vybásněném
má mysl bloudila a světem noha,
nic nezůstalo mému srdci věnem,
jen z trpkých okamžiků bolest mnohá.

Mé dumání ji skrylo pestrým květem,
jak vesna vřesem zrytá ňadra skály,
a písně těšily ji zvučným retem,
a rýmů souzvukem ji uspávaly.

Zda navždy skryta jest? Ó, toho ptaní!
bouř častá bere všecko: květ i listí,
a pak ten v duši vrytý žal i lkání
lze jako dříve každému zas čísti.

—

Duma velikonoční.

Už zkvetl bez,
a každá mez
hruď kyprou chudobkami zdobí,
a špačků sbor
slét' na úpor
a hnízda spravuje a robí.

Tlum pěnkavic
vždy víc a víc
na buků haluzích se množí,
a skalám v žas
vln stádo zas
se válí v říčky úzkém loži.

Viz slunce zjev,
tvář jako krev,
a zlatých jisker plné oči,
kam hledne, již
květ pučet zříš,
a plno radostí, kam kročí.

Ve starý hrad
jde dětí řad,
druh starší vesel napřed těká;
tam z vrb a jiv,
jež zná již dřív,
píšťalka nejlépe se svléká.

Hle, družce vděk,
prut kočiček
hoch hojné ze zásoby dává:
„Na letorost,
vždyť mám jich dost!“
a vesel nad hlavou jím mává.

A mladý lid
jde do rokyt
a — divnéť projevy jsou lásky —
v ně nazírá
a vybírá
nejlepší proutky na pomlásky.

Ach, znám to, znám
a vzpomínám,
ač věku půl již zatím leží,
co dřív jsem žil
a co těch chvil
zas ze všech koutů vstříc mi běží.

Duma v jarní noci.

Zas růže vonnou píseň z duše roní,
a z ňader ptáků zvučné květy voní,
a na topolech roste jarní zlato,
a srdce moje rozčeřené citem,
se nadšení a blaha pod blankytem
zas v náruč bohorodé krásy jato.

Ó, jara vnadné dcery, máje noci,
jež záři hvězd sny božské lásky snité,
jak divnou vábíte mě k sobě mocí,
vž vaším jasem vzchází mír v mé duši
a z tůně myšlenek se k světlu vzruší
mých citů květy posud nerozvité.

To nejkrásnější chvíle mého žití,
v nichž srdce citů plamenem se nítí
a zemské ňader bejlí žárem zmuže;
tu šťasten sním, až z oblak temné lodi
Den usmívavý v blahé touze hodí
na srdce jitřenčino první růže.

Pak procitnu, a žití tuhé paže
zas v povinnosti okovy mě váže
a mocí vleče k úmorné mě práci,
kde z hloubky srdce krev se rudá cedí
a mlhou slz zrak smutně k hrobu hledí,
kam mrtvoly mých snů se střemhlav kácí. —

Duma o vlaštovce a motýlu.

Pták zajásal a jabloň dechla vuní,
a dlouhých křídel temněleský hrot
vlaštovka operlila v tůni vod:
dva rubíny to byly na výsluní.

A za vlaštovkou v tuň se nachýlila
dvě křídla motýlí — leč motýl kles';
on krupějí svých k slunci nepovznes',
ta zdoba ptákova mu smrtí byla.

Duma u ptačí klece.

Jsem jako tažné v kleci ptáče:
když přijde jaro toužím v let,
mé srdce usedavě pláče
a chce se nésti v šírý svět.

Leč marně vzdouvá vetchá křídla,
zle přistřihl je krutý čas,
v led rosa na percích mu stydla,
a táhne srdce k zemi zas.

Ach, marně perutí svou mává,
a vylétnout-li touží přec,
v mříž hlavou bíti neustává
a s křikem mrtvo padá v klec.

Strhané květy.

Květ stromů vonný zmrhal
zlý mrazu van
a strhal jej a vrhal
jím do všech stran.

Kde jejich úběl čistý?
Kde setlí as?
Ach, květné v srdci listy
má každý z nás!

Tlí tajně v naší duši,
vždy jest jich víc! . . .
Kdož mrazné žaly tuší,
jimž jdeme vstříc?

Duma za červánků.

Zlatá nebes růže v krvi plove,
jako bohatýra sťatá hlava,
a to nebe oči blankytové
uplakalo pro ni do krvava.

Leč co vznešená ta hlava snila,
novou dobou tajemně se vznítí;
zlatá jeho krev co pokropila,
bílým mořem hvězd se bude stkvíti.

Duma po denní práci.

Což ptá se ptáčník lapeného ptáka,
zda jara zjev jej na výsluní láká?
Což ptá se osud po tak dlouhá léta,
zda netoužím snad do šírého světa?
Jsem chleba otrokem, už po všem veta!

Když těká jaro po květnatém luhu,
já vězněm vážnu v povinnostech kruhu
a cítím jen, jak ducha mého víže
a hněte skráň a písním křídla stříže
chléb, tyran můj a potřeb hrdé kníže.

Tak umírám a hynu; jenom ve snu —
sám nevím jak — si drobnou píseň hlesnu.
Leč práce den když úmorné zas přišel,
zda pěl jsem ji — já nevím — snad jen slyšel
kdes na Šumavě v starých sosen tésnu!

A tak z dum vyrušen zas v dumy klesnu!

Duma lesní.

Stromové štíhlí
v zelené chvoji,
u vás mi volno,
přátelé moji,
u vás má ňadra
útěchy ždála,
když květy lásky
bouře mi svála;
u vás mi, drazí,
volno a milo,
nechať se oko
mlhou již krylo.

Stromové svěží,
junáci rodní,
vzpomínám na vás
teskně den po dni,
vzpomínám na vás
v noci i ve dne;

temný je vlas váš
ale můj bledne,
týl váš je přímý,
můj však se kloní,
a ta má svěžest?
Dávno je po ní!

Stromové družní,
v tajemném šumu
pěli jste se mnou
přemnohou dumu,
a když žežulka
kukala v dáli,
bystré mé oči
radostí plály;
teď, když žežulku
slyším, jak kuká,
při každém zvuku
srdce mi puká.

Stromové kyprí
jarého těla,
k vám moje píseň
přečasto spěla,
na nízkém keři,
u prostřed hvozdu
slouchala zvěstem
mladistvých drozdů,
zkoušela k letu
motýlí křídla,

nemohla vzlétnout,
v rose mi stydla.

Stromové věrní,
šumte a pějte,
stydnoucí píseň
dechem svým hřejte,
vždyť se k vám tulí,
toužebně vine,
kryjte ji, chraňte,
nežli mi zhyne;
výš by se vznesla
skřivánčím letem,
až moji rakev
vijou květem.

Duma o nejskvostnější ruži.

Kvetou-li ruže na trnitém hlohu,
pak vím, že na květ též se ještě zmohu,
nechť později bude snad;
jeť příliš v stínu štěstí mého sad,
leč slunce záhy do výše se vznese
a pak mně s křídel pršek světla střese,
bych nezhynul a neuvaď.

Leč nechci, abych ovinul se kvítím,
a nelze též; vždyť v zachvění to cítím,
že tuhne žití boj;
ten tam už zlatý myšlének je roj.
Já toužím jen, by vždy mi v srdci kvetla
vlast, ruže jediná, s tou čarnou rosou světla,
z níž prýštěl se mých písní zdroj.

Duma po bouři.

Přešly mraky, přeletěly,
blankytno je zas;
tak i strasti, tak i žely
ztrácejí se v čas.

Stichnou hromy, zhasnou blesky,
květ přizdobí zem;
slunce zlíbá žalu stezky,
nebe smír dá všem.

Nuž, proč smutíš? Vše se změní
dumná hlavo, věz,
bouř přináší osvěžení
v myšlenek tvých les. —

V doubravě.

Leť po doubravě v podvečerní době
na černých křídlech rozkacený svist,
dub starý vzdoroval zlé jeho zlobě
a strachem třásl se mu každý list.

Já v lese stál a v ten boj se díval;
kmen kmenem zdrcen byl, leč netknut mech.
Mne mimo zuřil rozlícený příval,
leč podál tkvěla rosa na stéblech. —

Líp není-li, když vichor letí světem —
než pyšným kmenem, vrahem bratrů svých —
být podál tiché vřavy pestrým květem
a rosou nad příval, jenž rve, co stih'? —

Když se stmívá

Stmívá se, teplý vane vzduch,
bohatě rosou zdoben luh,
v trávě to tajemně šepce,
v červáncích tone dům i sad;
zamyšlen hledím na západ,
teskno je srdci i lebce.

Usíná pták i květ i stvol,
záchvěvy ňader, stesk i bol,
usíná všecko v svém ruchu,
usíná křoví, mlýn i splav —
v ústret mi letí smrtihlav;
myšlenka rodí se v duchu.

K spánku že též se chystat mám,
že jako struna dozpívám
na huslích osudu slepce!
Klidně, jen klidně, jak chce Bůh!...
Bohatě rosou zdoben luh,
v křoví to tajemně šepce.

———

Duma při letu motýle

Letí motýl volně, výše
jako lidská přání,
neví, v hloubi oblačné že říše
mračno křídla šíří v hrdé pýše
a že bez ustání
s nebes sličné tváři úsměv shání.

Letí motýl; mrak ho stíhá,
zlobu v černé hrudi,
zdobný plášť mu tíhá kapek tíha —
již se motýl smutně v pádu míhá,
hyne, křídla sklání!
Přeubohý motýl: lidská přání!

Duma o zdroji zkaleném.

Křišťalovým zdrojem
dřív má píseň byla,
z něho chorá duše
lék a sílu pila.

Času bouř šla kolem,
vykřikl jsem v žalu;
ponořilať bouře
peruť do křišťálu. —

Smutno, smutno všecko,
kamo šinu nohu!
Zamúceným zdrojem
okřáti-li mohu?

O zašlých melodiích.

V mém srdci posud plno zvuku,
a plno žáru v žilách všech,
výš vzlétnu-li jak šipka z luku
své obraznosti na křídlech.

Leč z ňader ohně, z duše tonu —
jak rozhod' žití vyšší soud —
už nemůž jako hlahol zvonů
znít bouřných melodií proud.

Vždyť žití na hlavu mi klade
svých skřehlých rukou chladnou tíž . . .
O, směj se, směj se, srdce mladé,
leč věz, že stejně pocítíš.

Duma o písni.

Co jest píseň? Zádech květů,
jenž, když křídla rozpjal jih,
při mladistvých pěnic vzletu
z šípku úpletu se zdvih'.

Kdož by slovem dostihnouti
libodechů růže chtěl?
Zříš ji pouze výš se pnouti,
list se chvět a lesknout pel.

Urve-li ji duše mladá,
o hrotný se raní trs,
a nach z rány opět padá
v šípku zkvétající prs.

Duma v prázdni.

Volným, volným! opět srdce jásá,
vyjasněn zas umdlený je zor,
noha prach a čelo mraky střásá,
zas mám křídla, zas jsem jiný tvor;
k nebi toužím, do svých milých hor!

V jeseni však nazpět-li se vracím,
slábnu, vadnu; hruď je samý vzdech,
těžkým jařmem unaven se kácím,
starý otrok v nových okovech,
chci-li vzkřiknout, tají se mi dech! —

Ďuma o Tatrách.

Má údolí, má údolí
a moje kypré stráně,
kdy ochladíte kvítím zas
mé posivělé skráně?
Kdy ratolestí bujných lip
mé ovinete spánky,
kdy v choré srdce všeptáte
své slunné radovánky?

Kdy zasypete květem zas
tu hlavu moji sivou
a zvonů ladných souhlasem
mou duši úzkostlivou?
Kdy vánků vašich milý dech
mé poceluje líce,
kdy ovine mě křišťálem
hor bystrá kouzelnice?

Kdy drobných písní perlami
lid okrášlí mi duši,
kdy v pučky skryté myšlenky
květ v purpurný se vzruší;
kdy srdci jaro sesypou
as hebké slunka dlaně,
kdy budu šťasten s vámi zas,
má údolí a stráně!? —

Duma na hrobě mých dětí.

Malá mohylečka,
v dumách stojím u ní,
kloním hlavu, slouchám,
uvnitř-li to duní.

Neduní — ó, běda!
nic v té zemi klidné,
a tím velkým klidem
srdce v ňadrech stydne.

—— ——

Duma při sklonku mého 25letého učitelování.

Tak školským prachem z vůle boží
již břednu roku dvacet pět!
Ach, mnohé potrhalo hloží
mých ňader chvějící se květ;
já na trní chtěl pěstit růže
trn každý se mi šípkem zdál —
však jak? toť sotva Pán Bůh zmůže . . .
Já přemýšlel, a svět šel dál.

Co platno všecko namáhání,
co platen planý žal a trud?
Svým nemám špetku zboží ani,
svou nezvu hrstku orných hrud.
Když jiní hýřili a tyli,
já k práci skloněn nocoval,
mé smysly všecky kantořily —
a vadly, žel! a svět šel dál.

Tak mnohý, věru, bez pomoci
mou láskou vyvíjel se hoch,
ten k světlu proveden byl nocí,
ten z jaderníčku v štěp se zmoh';
jak milník žití na rozcestí
jsem ku výstraze jiným stál,
a věstil chodcům, kde je štěstí;
já vázl v půdě, on šel dál.

Než přec snad jedenkrát se ztratí
ten dusící mě školský prach,
a klidná prázeň mi se vrátí,
až ležet budu na marách;
pak nechte pláče teskných zvuků;
čas věděl dobře, proč mě svál —
jen v rakvi stiskněte mně ruku
a klidně nechte mne jít dál.

Duma při slunce východu.

Výš stoupá slunce; kdož se ptal,
co k žití probudilo květu,
co klasů v nivách vylíbal
ret jeho v žhavé lásky vznětu?

Výš stoupá slunce; kdo as děl,
co žárem svým mu v duši vlilo,
čím jeho úsměv v hruď mu spěl,
co v srdci písní zazvonilo?

Výš stoupá slunce, kdo as dbal,
čím květ', až v přítmí náhlém chladu
jej v náručí svém tiskne žal,
jenž přišel s rosou po západu? —

Duma po slunce západu.

Sklon nebe zarděl se, mlha po zemi se snuje,
zvon vyzněl modlitby své zvučný rým,
noc bába pohádku měsíčnou vypravuje
kol hvozdům zeleným.

Strom každý poslouchá a chvěje se a chvěje,
a v jeho duši roste nový svět
jar dávno zaniklých i písní, pták jež pěje
i květů vonný ret.

Vše časem vykvete, co ondy vykvést mělo;
ze zrna ztraceného vzejde klas,
a co z mé duše lyry ještě vyznít chtělo,
snad pták vyzpívá zas.

Duma královská.

Tak divno mi! Proč? S těží vím.
Stále jsem v dumách,
o skvostném zlatohlavu sním,
Sním o korunách!
Chci obé stihnout směle.
Jen pak budu prost žele,
až budu králem.

Spát nelze; přepodivný klam!
Pomoci není.
Vždy korun skvost výš čela mám,
plášť na rameni.
Což neprchne mi z hlavy
ten přelud usmívavý,
že budu králem?

A budu jím a žele prost,
jak srdce tuší;
za milou snů těch lahodnost
svou dal jsem duši.

Mně nelze, nelze zhola
z těch divných kouzel kola . . .
Musím být králem!

A zvítězím; vše v krátký čas
skutkem se stane,
až do Šumavy přijdu zas
a slunce vzplane:
sním o korunách stromů
a slunném plášti k tomu!
Tam budu králem!

———

Duma u jezera.

Bílý leknín na jezeře vzrustá -
snad že siná ústa mrtvé děvy,
snad to sítí kadeř její hustá?
Kdo že poví? Nikdo! Žádný neví!

Mír-li to či stesk zří plesu z oka?
modlitbu-li za dvě duše říká?
Zdroj jen, padající do hluboka
jeho srdce, úpěnlivě vzlyká.

A já dumám břehu na skalině
o pohádce žití, lásky vzplání,
o bolesti duše, lsti a vině,
o smrti a božím smilování.

Duma při osamělé chatě

Den k západu se béře v zlatém šatě,
pták letí v les, Sen k osamělé chatě
a snáší se a padá do podkroví.
Co asi malé chaloupce té poví!

Co zašumí as peruť jeho jemná?
Kéž snese hvězdy do světničky temna!
kéž stárnoucím zdroj chladné krve vznítí
a dětem ladné na tvářky dá kvítí.

Kéž mile těší uplakanou matku,
jež k chorému se kloní nemluvňátku,
kéž rolníku, jenž do hrobu se shýbá,
skráň sesivělou jarním jitrem slibá!

Kéž siré dívce, která tajně kochá,
dá obejmouti vzdáleného hocha,
a hochu hynoucímu v boje klání
dá sníti o polibku při shledání!

Duma nad založeným květem.

Prchly jara slunné chvíle,
a vy, růže z doby milé,
vyrudly jste dávno již;
ruce, jež vás v knihu kladly,
dávno svadly, dávno schladly,
na nich hlína, v hlíně kříž.

Leč když na vás oko hledí,
slunných chvílí snové bledí,
ztracený z vás proudí jas;
snivou duší vesna letí,
na píšťalky hrají děti,
skřivan v nebi zpívá zas.

Zpívá drobné blaha zvěsti,
milou, známou píseň štěstí,
již ret zapomněl už pět —
A to srdce věří znova,
že zas pel a vůni chová
založený v knize květ.

— — —

Duma v hučícím hvozdě.

Na sosně v lese hučícím
z útulku teplého hnízda
úzkostným strachem bolestně
pískle v hruď raněné hvízdá.

Sotva je slyším, v dumání
tulím se k starému kmeni,
v hučícím hvozdě opodál
ptáčete slyšeti není. —

Nejsem-li jemu podoben
se srdcem teskným i písní?
Sotva že duše nejbližší
tuší, co ňadra mi tísní.

Méně jsem, než to pípnutí,
v hnízdě jímž vzdychlo si drozdě,
stejně jak ono ztrácím se
v života hučícím hvozdě. —

Duma při žni.

Cos divného mou duši leká,
a vždy mi zvlhnou kraje řas,
když rolník první pole seká
a v řádky klade zlatý klas.

I chvěju se jak ono setí,
jež zvlnil bludných vánků vzdech,
a se skřivánkem z něho letí
má píseň s rosou na křídlech.

Jsou vyplašeni stejnou chvílí
a polekáni s družkou druh;
když rolník jásá, oni kvílí,
a Jeseň zvolna kráčí v luh.

Duma o věčnosti krásy.

Přejdou chvíle, přejdou časy,
přejde všecko všudy;
co my jasnou pravdou měli,
nazvou jiní bludy;
však co pravou krásou bylo,
bude věčně krásou;
zvítězí jak smilování
Kristem, lidstva Spásou.

V ohni času jepicemi
zniknou pestrá slova,
leč co chvělo lidskou duší,
zachvěje jí znova;
co jen slovy blýskalo se,
zhyne v času tůni,
leč co citem v srdci kvetlo,
provane svět vůní.

Duma u vodopádu.

Ze skal se řine vodopád
v květnatou na luhu tuň,
jakoby z pusty volných stád
splašený ubíhal kuň.

V tisíce perel křídlatých,
v démantů čarovný roj,
jenž se mu v jasných ňadrech zdvih',
tříští se v slunci ten zdroj. —

Tak bych chtěl v letu divokém
zniknout též, znavený druh,
kdyby se tříštil v pádu svém
a v démanty písní můj duch.

Duma v den upálení mistra Jana.

Zas z bezdna času vynořil se den,
kdy svatý mistr Jan byl upálen,
zas všecko nebe posulo se mraky
a moje zadumaná mysl taky
jim padla v plen.
Věk za věkem se ztrácí tvorstva kynem,
věk za věkem, jak Hus náš mřem a hynem,
lest soudí nás a zrada ruce váže,
zášť na hranici páliti nás káže
a v hluku sběře umírá náš sten.

Co dobyli jsme za století pět
tou obětí, jež osvítila svět?
Co od lidstva nám dáno díkem?
Proč hynout máme práva závistníkem
a nevnořiti ret,
jenž po pravdě a po svobodě prahne,
v ten světla proud, jenž k moři slávy táhne
a k němuž čistým srdcem Hus se zveď?
Co, světe, za to pro nás konáš teď?
Ej, stydíš se nám dáti odpověď! —

— —

Duma nad zvadlými květy.

Zvadlé listy, zvadlé květy,
milé zbytky jarních chvil,
upomínky, že jsem někdy
blaženým a šťastným byl.

Zvadlé listy, zvadlé písně,
rosné kapky z dávných dob,
spadaly jste, přikryly jste
přání kolébku i hrob.

Ach, jak všecko srdci draho:
zvadlé písně, zvadlý květ;
v každém květu zašlé jaro,
v každé písni zašlý květ!

Když jaro prchá.

Rostou mlhy nad vodami,
luhů květ se tratí,
těžko se to loučí s vámi,
jara snové zlatí.

Přec jste kvetly jedenkráte!
Pak ať chvíle kynou
vzpomínek, kde ruce zlaté
na srdce nás vinou.

Vás bouř žití neporuší,
snové jara krásní;
jako růže tkvíte v duši,
jako kytka básní. —

Když se podzim blíží.

Svěžest vadne, žloutne kyprost luhu,
ruměn jitra v soumrak spěchá sivý,
hymnus ptactva, prve jásající,
na chorál se mění žalostivý.

Tichne všecko: tlukot srdce zvučný,
hlahol ňader čile výskající;
dumná žalost křídlem netopýřím
skrýš si ryje v hladkém ondy líci.

Ach, ta radost vyšumí tak záhy!
Ach, to štěstí vzdaluje se skokem!
A již starost o berličkách, chorá,
šoulavým se přibližuje krokem.

Náhle život vzdorná bedra shýbá,
v lebku oko tlačí, hlavu kloní . . .
Ach, vy prchající chvíle mládí,
ani píseň už vás nedohoní!

Když vlaštovky odlétají.

Temní se, temní luh i les,
nebe se olovem klene,
vlaštovky v hejna druží se,
v jiný kraj zima je žene.

Žene je mračnou perutí;
která as za jara v spěchu
vrátí se nazpět k domovu?
vrátí se pod rodnou střechu?

Žene je — smutno pod krovem —
straší je, kruší — kraj smutí —
či jsou to pěvce myšlenky,
jejž osud za chlebem nutí?

———

Když se jeseň blíží.

Na zemi se mlhy chvějí,
v nebi sivé mraky plavou;
žluté listí u šlépějí,
žluté listí nad mou hlavou —
Jeseň!
Všecko, všecko opadává;
na ňadra se kloní hlava. —
Jeseň!

K lesům, stráním, kolem všade
tesknota se tulí těsně;
na zvlhlé se řasy krade
sen o dávno prchlé Vesně —
Jeseň!
Na všem, na všem mlhy leží,
od hor rychlou nohou běží
Jeseň.

Myšlenky! Vy poplašené
popelky mé snivé hlavy,
kam vás touha v mlhách žene?
k jihu prchly ptáků davy —
Jeseň!
Co ta vaše tužba hledá?
Dospěti vám k cíli nedá
Jeseň!

Pobloudíte, zabloudíte,
kamo letět chcete ještě?
Všude mraky sněhem syté,
všude mlhy plny deště.
Jeseň!
Přiviňte se k rodné zemi,
nad níž vane perutěmi
Jeseň!

—

Teskno.

Mně divno bývá srdce kolem,
a duchem v dávných tonu snách,
když mlhy toulají se polem
a ocún roste na lukách.

Já vím, že s jara silou svěží
v květ lepší oděje se luh,
leč srdcem tesknota mi běží,
a vlhne zrak; proč? to ví Bůh!

Duma o zavražděné vesně.

Smutno, teskno za jeseně v lese,
příroda v němž ondy kvetla mladá;
na vše strany její zdoby nese
zbojný vichr přes pole i lada.

Vše ty skvosty zavražděné Vesny
roztroušeny v suchém leží mechu;
divně duši jímá skryt ten lesný,
do něhož jsi kráčel pro potěchu.

Bezvolně se dumná hlava sklání;
divno srdci v takou mlžnou dobu,
jako v budoiru krásné paní,
kterou po líbánkách nesli k hrobu.

U knihy pohádek.

Zde před mým zrakem ležíš, kniho stará,
již jako útlý hoch jsem ondy čet';
mám čísti zas? Mé srdce divně hárá,
hruď chvěje se, zrak plane, hoří ret,
už po tobě má kleslá ruka sáhá;
chce otevřít, a klesá zas a váhá.

Jeť duši mé, jak vstoupiti by měla
po dlouhém strádání v svuj dávný ráj:
hned plápolá, hned jak by kameněla,
hned jak by nový rodil se v ní máj;
vše kvete v ní, jak dechem vesny nivy,
však ne, vždyť dávno nevěřím už v divy.

A přece otvírám ty listy hnědé
a dychtiv čtu: „Byl jednou jeden král,
ten dceru měl —“ O dost, mně tak se vede,
jak u vlastního hrobu kdybych stál,
a zase v knihu hlava má se sklání,
leč nelze čísti pro slzy a štkání.

Byl jednou jeden král... Ó znám ty zvěsti —
byl jednou jeden šťastný písničkář,
leč není již, co místo rosy štěstí
žal neúprosný slzy hnal mu v tvář —
dál nelze čísti v oné listů skrejši,
vždyť otevřel jsem právě nejsmutnější!

Zda pohádka či pravda je to čirá?
ji druhdy rád a častokrát jsem čet',
leč nyní mi to staré srdce svírá,
zrak mlží se a siný chví se ret
a nemůž slovem od pohádky dál,
vždy čte a čte: „Byl jednou jeden král —“

Duma v podzimním slunci.

Z nitra srdce kytku zlatých květů
vrhlo slunce zemi na pochvat;
jas jí přelít líce, a již v letu
v svatební se odít spěla šat.

Ustaň, země, touha tvá je marná,
čas se změnil, ukrátil se den;
toť jen slunce upomínka žárná
na ztracené lásky plachý sen.

Duma o zapomenuté ruži.

Jde krajem Podzim holohlavý,
jde s plnou hlavou mlžných dum,
s ním ptáku stěhovavých davy
a rudých listů vzdech a šum.

Šel za ním váhavým jsem krokem,
vždyť též má květ. — Leč jaký klam!
Co rozvilo se před čtvrt rokem,
vše zahynulo, vše to tam.

Ó zpět, kde mimo jda jsem nechal
sen jara něžný: růže květ!
A když jsem slíbati ho spěchal,
rtem dotknut opadal a slét’ . . .

———

Za večerní chůze.

Údolí truchlí v říze mlh,
u cesty šedý kámen zvlh,
v rybníku rákosový lem
ševelným teskní hovorem.

Rudým je listím kryta hráz,
poslední květy vraždí mráz,
bez skrýše šedý zpěvný pták
k sněti se tulí, ubožák!

Odletí brzy v jiný kraj:
to tvorstva věčná jinotaj! . . .
Dumám . . . Proč ten mne jímá zpěv?
Snad že tím ptákem můj je zpěv! —

Duma při odletu ptáků.

Zahalují sivé mraky
unavený sluncem svět,
květy mizí, ptáci tichnou,
v jižní kraje letí zpět.

Vrátí-li se? Kdož ti poví?
Jeť pták ptáku podoben,
jak rov rovu na hřbitově,
jak strom stromu, jak dni den.

Co ty ptáky v dálku vodí,
života je věčný ruch,
nikdo posud nepřekročil
čarodějný tvorstva kruh.

Glorioly.

Den podjesenné smutkem snad —
mře v červáncích, a květné stvoly,
jež do růžova zhýbal chlad,
kol skrání mají glorioly.

Hle, v rubíny je proměněn
i slz žal, jenž v kapkách dolů padá;
vše rdí se, leskne ven a ven,
jak zlatem zkvétala by lada. —

Jak teskliva a šťastna přec
je družina těch zvadlých stvolů!
Má každá strast svůj ruměnec,
a každý žal svou glorioiu.

Duma v bouři podzimní.

Bouř podzimní, ta nezná smilování,
co v cestě jí, s tím napořád se sváří,
a směje se a chechtá jiných lkání
a vždy je neúprosná jako stáří.

Vše jedno jí, zda mlází rve neb klestí,
zda ruže jen, či duby z půdy páčí;
a stáří také nevybírá cesty
a přes hlavy i srdce přímo kráčí.

Co skácí se, to čas v svém lůně schová,
co zlomí se, to vykvétá už stěží,
a přes les nový zas a srdce nová
dál ruku v ruce bouř a stáří běží.

U kříže.

Bezhvězdný večer teskných dum
sychravým krajem se plíží,
prochladlých ptáku šedý stlum
na polním usedá kříži.

Žaluje, volá: „Hrozný chlad!
V srdci to studí a zebe;
zanes nás v jihu slunný sad,
pomoz nám, smiluj se nebe!

Pošli nám slunce!...“ Proč se chvím?
Divná hruď schvátila tíže,
snad že v tom tlumu ptáků zřím
sám sebe zúpěti s kříže.

Duma listopadová.

I.

Jak divně bouří v ňadrech city,
když zřím tě, strome rozložitý,
kde sedával jsem v ruce knihu, —
můj v osamění celý svět —
tys do ní vrhal mi svůj květ
a zasypal jím čela rýhu.

Byl obalen jsi květnou vnadou,
byls králem štěpnou nad zahradou,
a divili se, kdo tě zřeli:
„Co plodných bude v podzim krás!“
Tu potulný se zjevil mráz,
a květy povadly a mřely.

A přišla Jeseň, zvala k hodu,
tys nepoznal však krásy plodu . . .
Zda cítíš, jak to v ňadrech zebe?
Leč druha máš — už kliden buď —
když na svou — na tvou sáhám hruď,
stát mohl bych zde místo tebe.

Duma listopadová.

II.

Padá stromu listí, padá
na vřesitý mech;
čas to velí, čas to žádá,
marný vzdech;
nemůže přec jinak býti,
než chce tvorstva duch,
zhynout musí, má-li žíti
věčný proměn ruch!

Padá listí stromu mdlého,
rozpadne se v prach,
zimní bouře roznese ho
po nivách;
smete vše, ba její síla
roznese i náš;
co ti země zapůjčila,
zase zpět jí dáš.

Nežel! což ti z květů deště
nesprch' lístek též?
nebyl's šťasten? Nuž, proč ještě
žaluješ?
Nech tu bouři, ať se honí
světem dál a dál,
jeden lístek také voní,
na květu-li stál.

Zavři ho jen v duše knize,
tam ať sní svůj sen,
věř, že budeš v žalu tíže
spokojen!
Nač stolisté růže vůni
mít chceš, světa host?
Jeden lístek v ňader tůni
svěží mít, je dost! —

Duma listopadová.

III

Pole prázdná, v lesa snětí
divě hýří vichru svist,
z dálky — Bůh ví odkud — letí
chvějící se žlutý list.

„Spas mne!" šepce . . . Zdali mohu
zkrotit písní bouře vír?
Sám, kamkoli šinu nohu,
toužím srdce klid a mír.

Bráním se, leč hruď se třese,
vzdoruji, leč marný vzdor,
ani nevím, kam mě nese
žití ruch a žití spor! —

Duma listopadová.

IV.

Ať padá list, ať mrak se snuje
ať ztemňuje se den,
ať vrána mrazy prorokuje
a vichor hlavy stromů ruje,
což víc? jsem připraven.

Vždyť měl jsem také jaro svoje:
svůj pestrý květ a sen,
svůj luh, svůj zdroj, svůj zádech chvoje
a komárů jsem pobil roje —
toť dost, jsem spokojen!

———

Duma listopadová

V.

Ó žalno věru není,
umírat při jeseni,
leč mříti v čase růží,
to krutě srdce úží.

Tož listí zímu-li padat,
i mně jest snadno strádat
těch zdob, jež sprchnout musí;
hůř těm, kdo jinak zkusí.

Jimž v mládí slunné záři
žal růže libá s tváři,
než v ňadrech rozkoš voní,
a láska písní zvoní.

Jimž, pták když v slunci zpívá,
zrak slzami se stmívá,
a v srdcích není plání . . .
Toť hrozné umírání!

Duma listopadová.

VI.

Den bitvy na Bílé Hoře,
jaký to smutný den;
v krve a hrůzy moře
byl lid můj povalen.

Však z moře hrůzy a krve
nesmrtná vstává zvěst:
za vlast kdo padli prve,
těch život věčný jest.

Vzbudí se, oživnou všude,
jak z jara květů stvol,
a bude se moře rudé
skvít září gloriol.

Duma o větrných hradech.

Podzimní bouře . . . Ku mraku mrak
v modrém dřív nebi se těsná,
tesklivě do oblak pohlíží zrak:
Ach, kde je slunce a vesna!

Podzimní bouře snáší se níž
s žhavými za ňadry hady,
metá je k zemi i v nebeskou říš
v oblačné zámky a hrady.

Podzimní bouře množí se děs,
žalno i hrozno je zříti,
jak oněch hradu a pevností směs
chví se a kácí a řítí.

Podzimní bouře v divoký kvas
po hradech oblačných pádí . . .
Troska — vše troska! . . . Nejsou-li to as
hrady, jež budujem v mládí? —

—

Duma při písni.

Chtěl bych jak píseň zvučným křídlem
svět celý proletěti blah
a opíjet se krásy zřídlem
jak motýl rosou na nivách.

A chtěl bych vniknout jarní chvíle
v hruď lidskou tajemně jak sen,
a v lásky bouři nahodile
slz proudem býti odnesen.

Snad že bych v mořské vlny zvuku
kdys náhle objevil se zas
a při soucitných srdcí tluku
vzplál perlou na hedbávu řas.

Duma o životě.

Čas [illegible] proudem [illegible] a jeho [illegible]
ruch [illegible] a [illegible] v propast [illegible].
[illegible] kvapem.
a vínek z jíní hlavy kol nám vije;
[illegible] z očí [illegible] nám a [illegible]
a tíhu různých strastí plecí nosí:
jeť život pouze hrstka planých květů,
a na nich horké slzy místo rosy.

A radost, vzešlá [illegible] v [illegible] luze,
[illegible] květem v slunci [illegible] se [illegible],
než žití nevlídného kvapná chůze
[illegible]
a [illegible] radosti chladem v [illegible].
jak setby zlaté klasy ostřím kosy:
jeť život pouze hrstka planých květů,
a na nich horké slzy místo rosy.

Zaváto.

Ve žlutém listí teskliv kvílí
své trudné žaly bouřný den,
a rozchvěnými ňadry pílí
cit úzkostlivě rozželen.

Proč truchlí? — V lesa půdě vřesné
se znova zrodí květná zvěst,
až jaro v zlaté ruce plesne
a zlíbá stromů ratolest.

Ne srdci tak . . . Ó žití klamy!
Hruď chvěje se a vzdychá ret . . .
Pod zavátými vzpomínkami
zda vzchází život v plný květ?

Duma o květech zimy.

V okna Zima své mi nosí trety:
drobné kytky květů peřestých;
nejste-liž vy zpeřestěné květy
mrtvé zjevy jarních přání mých?

Plno ve vás jasmínu i růží,
máku, kopretin i zvonku směs —
proč že všecko tajemně se druží
do bohaté kytky teprv dnes?

Proč té kytce, již tak štědře sbírá,
marně velí: „Voň a v barvách plaň!
Sklamání! Má duše na květ zírá,
jak na stuhlý pramen mroucí laň!

Duma zimní noci.

Noc zimní k jitru plouží se tak líně,
jen stíny na mne hledí z koutu síně,
v níž samota se krade po špičkách,
by nerušila v truchlivých mne snách.

Jak smutno kol, jak klid ten duši moří,
leb stará chladne mi, leč srdce hoří,
a přeje si, by k skončení těch muk
smích dětský v síni ozval se a hluk.

Duma při pálení veršu.

Písně, mladých ňader zdoby,
úsměvů a vzdechů směs,
za jesené bouřné doby
třesoucí jsem rukou snes'.

Co v nich ondy kvetlo, zbledlo
hojnou slzou vlhkých řas;
a co vůně z nich se zvedlo,
dávno rozvál bouřný čas.

Dětských tužeb první květy,
shořte, ač to krutý soud!
Leč kde tužeb zašly světy,
jest i písním zahynout!

Vzplála rázem hrstka písní,
a mně z ňader dral se vzdech:
„Ach, co člověk z mládí vysní,
hyne v žití plamenech!“

Slunný požár mého blaha,
hranice mých přání! Žel! —
Ruka chvatně k srdci sáhá,
a zrak znova zaslzel. —

Když mlhy krajem táhly.

Dech zimy utkvěl na hor věnci,
luh zahalil se v roušku mlh,
a snivé duše na okénci
stesk duše v drobné slzy zvlh';
ach, zevšad v ústrety se žene
jen němá lhostejnost a chlad,
a v kapli, jež se v ňadrech klene,
sen mládí na kolena pad'.

Ó mlhy, prchlé chvíle štěstí,
jak neprůhledný závoj váš!
Jím slunce krásou zlatých zvěstí
již nepronikne v život náš;
ach, škoda růží z lásky jasu,
ach, škoda květných mládí dob! . . .
Proč, Bože, pro tu lidskou řasu
vždy tolik perlových máš zdob?

Duma zimní.

Zima kráčí do kraje,
bouře pochod jí hraje;
co v mém srdci ondy zkvetlo,
v zimě sotva uzraje.

Zima vchází do sadu,
stromy kvílí v neladu,
kdo mě bude zpěvem těšit
za temna a za chladu?

Zima těká po háji,
ptáci v dálku prchají;
těžce se to sníti bude
o růžích a o máji.

Zima spěchá do polí,
smutno- teskno v okolí;
bojím se, co bolelo mě,
že mě zase zabolí.

Zima běží do lesu
po mechu a po vřesu,
a já nevím, jak to žití
bez vás, písně, ponesu!

Duma o Meluzině.

V les zajíněný padá vrána,
studánka křišťalný má lem ;
snů zimních křídly ovívána
spí stará lípa pod oknem.

Kam oko hledí, prázdno všudy,
ve smutek zahalen je luh,
list v brázdách poletuje rudý
dál větrem nesen, kam – ví Bůh!

A Meluzina hledá chotě,
leč nenachází kolem kol,
ač věky bloudí o samotě . . .
Kdo zmírní bludných duší bol ?

Duma zimního večera.

Den zimní k noci šedou hlavu shýbá
a siným rtem jí chladné líce líbá,
stkvost třepotný, jejž v plášti mraků nese,
jí k nohám vrže zas a zas,
leč za to nebe na úžas
jí v temné kštice hvězdy třese.

O hle, jak hvězda hoří každá, plane! —
Kéž noci ta v mou duši písní skane,
tak velikou a čárnou, jak je sama,
jen z horoucí bych duše přál,
bych v slunných dobách neroztál
tím planým skvostem, jejž má pod nohama.

Duma štědrovečerní.

Noc hvězdná sivým křídlem věje
cit divný do všech ňader cev,
můj zrak se kalí, srdce chvěje
a krůpěj krvavá se leje
na štědrovečerní můj zpěv.

Dřív létala má duše domů,
teď nemá sil, vždy strádajíc,
a požalovat není komu;
jdu přec — ach, vrchu do průlomu
mně nikdo nepřichází vstříc.

Leč vidím dávné, zlaté stopy
dvou drahých lidí v sněhu plát —
mé oko slzami je topí —
zda jejich ruce mých se chopí?
zda zlíbáme se nastokrát?

Ach, nelze celovat těch kšticí,
mne doba přelstila, je věk,
a nelze také dítku říci:
„Pojď, vylíbej jim starost z líci,
jsouť babička a dědeček.“

Kam nesahá však ruka v bolu,
tam dospěl vroucí písně let:
dnes, drazí, dnes jsme všickni spolu,
v mé prosté síni, v čele stolu,
vás vítá zrak a líbá ret.

—— - ——

Duma Sylvestrovská.

Nižím hlavu nad pohárem,
do zlatého zírám toku,
v duši klid byl v roku starém,
bude-li tak v novém roku?

Ňadra chví se, mysl chmouří,
oko slzí; nemá lesku...
Ach, kolik je v roku bouří,
ach, kolik je v roku blesků!

Uniknu-li jejich honu?
Mine-li mne žal a lkání?
Hledím v číš a myslí tonu...
Věčný Bože, smilování!

OBSAH.